

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิจัยถึงทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการระดับกลาง
คือผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของ ๓ หน่วยงาน คือ สำนักงานปลัด-
กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง และกรมการพัฒนาชุมชน

ทัศนคติ คือความรู้สึกภายในของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่ง
หรือกลุ่มบุคคล สถาบัน แนวความคิด หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางประเมิณค่า
ว่า ดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น ความรู้สึกภายใน
เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เพราะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงออกในทาง
สนับสนุนหรือคัดค้านต่อบุคคล สิ่งนั้น หรือสถานการณ์นั้น ๆ ทัศนคติได้มาจากคำพูดหรือท่าทาง
ของบุคคล ทัศนคติไม่ใช่เป็นสิ่งที่ขึ้นมาแต่กำเนิด เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์
ที่ได้รับ เมื่อเกิดแล้วเปลี่ยนแปลงได้ยากแต่ก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความเปลี่ยนแปลง
ของความเชื่อ ค่านิยมของกลุ่มสังคม หรือค่านิยมส่วนบุคคล รวมทั้งตามความเปลี่ยนแปลง
ของสิ่งที่ถูกประเมิน ความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และทัศนคติมี
ความสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล วิธีการเปลี่ยนทัศนคติที่ใช้กันแพร่หลาย
คือการโฆษณาชวนเชื่อ และการฝึกอบรม

ทัศนคติและจิตใจแบบประชาธิปไตย เป็นเครื่องส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่วนทัศนคติและจิตใจแบบอำนาจนิยมเป็นอุปสรรคขัดขวาง
ต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะไม่ราบรื่นยั่งยืนถ้าประชาชนส่วนใหญ่
ไม่มีทัศนคติ วิธีชีวิตและจิตใจแบบประชาธิปไตย

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ มีศรัทธาเชื่อมั่นในศักดิ์ศรี ความ
สามารถของเพื่อนมนุษย์ เชื่อในเรื่องความเสมอภาคและเสรีภาพ ไม่เชื่อหรือไว้วางใจ
ในอำนาจเด็ดขาด มีความรู้สึกว่าคุณสามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองได้
เป็นคนมีเหตุผลและใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ไม่นิยมการตัดสินใจ
ด้วยการใช้อำนาจเด็ดขาด นิยมการประนีประนอมผ่อนปรนและรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
ใหม่ และใจกว้างที่จะรับความแตกต่างในคำอื่น ๆ เช่น วิสัยทัศน์ เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์

ส่วนจิตใจแบบประชาธิปไตย คือ สนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย ปรารถนาจะมีการปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรี ความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคล ยึดถือการศึกษาของการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความสนใจทางการเมือง และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง สำนักในหน้าที่พลเมืองคือ รู้จักวิพากษ์วิจารณ์และไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

ทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม โดดเดี่ยว ไม่เชื่อมั่น ไม่มีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผลในการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่เชื่อในการให้เสรีภาพแก่บุคคล เสรีภาพมีความสำคัญน้อยกว่าอำนาจของผู้ปกครอง ไม่มีความอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน นิยมเรื่อง โชคกลางและสิ่งที่มองไม่เห็น

ในการวิจัยเรื่องนี้ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้คือ

๑. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของหน่วยงานที่ทำการวิจัยน่าจะมีแนวความคิดหรือทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง คือไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี
๒. ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า
๓. ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก
๔. ผู้ที่มีอายุราชการมากจะมีแนวโน้มไปในทางอำนาจนิยมมาก
๕. ผู้ที่เคยไปศึกษาในต่างประเทศจะมีทัศนคติอนุรักษนิยมน้อยกว่าผู้ที่ศึกษาในประเทศ

นอกจากการวิจัยทัศนคติทางการเมืองของข้าราชการระดับหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนกแล้ว ยังได้ทำการวิจัยถึงความสนใจทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ความคิดเห็นต่อระบบการเมืองและทัศนคติต่อผู้นำ กับทัศนคติต่อการปกครองท้องถิ่นด้วย ผลวิจัยที่สำคัญสรุปได้ว่า

๑. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกของหน่วยงานที่ทำการวิจัยมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่า ตรงตามสมมุติฐาน แต่อายุไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่สนับสนุนสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๒. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ซึ่งเป็นทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อายุราชการไม่มีผลต่อทัศนคติแบบอำนาจนิยมซึ่งไม่สนับสนุนสมมุติฐานที่ตั้งไว้ขอ ๓ เพศ อายุ และระดับการศึกษาไม่มีผลทำให้มีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมในระดับต่างกัน

๓. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีทัศนคติทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมในระดับค่อนข้างต่ำเช่นกัน ผู้ที่จบการศึกษาจากต่างประเทศไม่มีทัศนคติแบบอนุรักษนิยมต่ำกว่าผู้ที่เรียนในประเทศมากนัก จึงไม่สนับสนุนสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เพศไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบอนุรักษนิยม แต่อายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติแบบอนุรักษนิยม

๔. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีทัศนคติต่อการปกครองท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นอยู่ในระดับกลาง ๆ การออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่มีผลทำให้มีทัศนคติสนับสนุนการปกครองท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่ไม่ต้องออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่ แต่ความถี่ในการออกท้องที่ไม่มีผลทำให้มีทัศนคติต่อการปกครองท้องถิ่นแตกต่างกัน

๕. การเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อำนาจนิยม อนุรักษนิยม และทัศนคติที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของหัวหน้าฝ่ายหัวหน้าแผนกของทั้ง ๓ หน่วยงาน พบว่าหัวหน้าฝ่ายหัวหน้าแผนกของทั้ง ๓ หน่วยงานมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและอนุรักษนิยมค่อนข้างต่ำที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย แต่หัวหน้าฝ่ายหัวหน้าแผนกของกรมการพัฒนาชุมชนมีทัศนคติที่สนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นสูงกว่าหัวหน้าฝ่ายหัวหน้าแผนกของสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง

๖. ความดีของการออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือความดีของการออกไปปฏิบัติราชการส่วนท้องที่ไม่ได้ผลทำให้มีระดับความเข้มของทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

๗. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีความสนใจทางการเมืองมาก เพศชายสนใจการเมืองมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมืองมากกว่า แต่สถานภาพครอบครัวและจำนวนบุตรที่มีแตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความสนใจในทางการเมือง

๘. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกมีความต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยโดยส่วนใหญ่มีความตั้งใจจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (ถ้ามีการเลือกตั้ง) เพศและสถานภาพครอบครัวไม่มีผลต่อความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกที่เป็นผู้ชายเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมากกว่าผู้หญิง

๙. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรูการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยมากที่สุด และมีความเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยควรจะนำมาใช้กับประเทศไทย ที่แล้ว ๆ มาเรามีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น

๑๐. แต่หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกก็ยังชอบผู้นำที่มีความเข้มแข็งเด็ดขาดที่จะบริหารประเทศให้เกิดความสงบเรียบร้อยได้ ผู้ที่มีการศึกษาคำกว่าจะชอบผู้นำที่มีลักษณะเข้มแข็งเด็ดขาดในการบริหารและแก้ไขปัญหาของประเทศ

๑๑. หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกส่วนใหญ่มีจิตใจแบบประชาธิปไตย คือมีความเคารพและยอมรับกฎหมายที่ได้ตราไว้

จะเห็นได้ว่าหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกที่ทำการวิจัยมีทัศนคติและจิตใจแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง แต่ก็ยังมีทัศนคติแบบอำนาจนิยมอยู่ด้วยในบางประการ

ขอเสนอแนะ

๑. เนื่องจากผลการวิจัยปรากฏว่าการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่า ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการฝึกอบรมข้าราชการที่มีการศึกษาต่ำกว่าให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมือง การปกครองแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

๒. แมว่าหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนกที่ทำการวิจัยจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูงแต่ก็ยังมีทัศนคติแบบอำนาจนิยมอยู่ด้วย เพื่อลดทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมให้ต่ำลงไปอีก จึงควรให้มีการปฏิบัติแบบประชาธิปไตยในหน่วยงานให้มากยิ่งขึ้น เช่น เปิดโอกาสให้ข้าราชการทุกคนได้แสดงความคิดเห็น โต้แย้งได้ เป็นต้น

๓. การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปัญหาอุปสรรคของการปกครองท้องถิ่นประการหนึ่งคือ รัฐบาลและข้าราชการมีทัศนคติที่ไม่เชื่อในความสามารถและไม่ค่อยให้เกียรติเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนกมีทัศนคติที่เป็นกลาง ๆ ต่อการปกครองท้องถิ่น แต่การออกไปปฏิบัติราชการในท้องที่มีผลทำให้มีทัศนคติที่สนับสนุนการปกครองท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่ไม่ต้องออกท้องที่ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ข้าราชการได้มีโอกาสหมุนเวียนออกไปปฏิบัติราชการใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ให้มากยิ่งขึ้น

X ๔. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าข้าราชการตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าแผนกซึ่งเป็นข้าราชการระดับกลางและเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของหน่วยงานที่จะมีโอกาสก้าวหน้าเป็นข้าราชการระดับสูงต่อไปมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง และมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย

แต่การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตจำกัดในวงแคบเฉพาะข้าราชการตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายและ
หัวหน้าแผนก ใน ๓ หน่วยงานที่เห็นว่ามีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ และในการให้การ
เรียนรู้ทางการ เมืองแก่ประชาชนเท่านั้น จึงควรจะได้มีการศึกษาวิจัยถึงทัศนคติทาง
การเมืองของข้าราชการทั่วไปที่สังกัดในกระทรวงทบวงกรมอื่นซึ่งมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก
และข้าราชการในส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่
อย่างแท้จริง เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ค่าย เพื่อที่จะได้ทราบถึงทัศนคติทางการเมือง
ของข้าราชการได้โดยแน่ชัดยิ่งขึ้น